

W odpowiedzi na petycję w sprawie wzmocnienia jakości, przejrzystości i skuteczności procesu tworzenia rezerwatów przyrody w województwie podkarpackim, działając na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz. U. z 2018 r., poz. 807) informuję, co następuje.

Petycja zawiera wniosek o *zawieszenie procedowania obecnych rezerwatów i wdrożenie rozwiązań, które zapewnią, że projektowanie i ustanawianie rezerwatów przyrody będzie: 1) oparte na możliwe najlepszych danych i dowodach, 2) przejrzyste proceduralnie, 3) realne do sfinansowania i monitorowania, 4) społecznie akceptowalne przez wczesne i rzetelne włączanie interesariuszy, 5) adekwatne do wyzwań klimatu i innych presji oraz realne w tym kontekście.* Modyfikacja podejścia do ochrony rezerwatowej winna gwarantować wysoką jakość naukową, przejrzystość finansową i społeczną akceptację tych działań. Autorzy podkreślają, że sam formalny status ochronny nie zapewnia realnych efektów przyrodniczych i może prowadzić do powstawania obszarów chronionych jedynie „na papierze”. Postulują wprowadzenie niezależnej recenzji eksperckiej projektów oraz obowiązku wykazania i udokumentowania konkretnej „wartości dodanej” nowych rezerwatów względem istniejących form ochrony, takich jak np. Natura 2000. Wskazują również na konieczność rzetelnej analizy historii użytkowania terenu, przejrzystego nazewnictwa opartego na lokalnych toponimach, a także przygotowania jawnych planów finansowych i skutecznego systemu monitoringu z zabezpieczeniem środków na co najmniej 10 lat. Ochrona przyrody – Ich zdaniem – powinna opierać się na wczesnych konsultacjach społecznych, systemie rekompensat dla mieszkańców oraz podejściu adaptacyjnym do zagrożeń (biotycznych, abiotycznych). Autorzy domagają się także audytu skuteczności istniejących rezerwatów i przesunięcia nacisku z ilości na jakość ochrony, podkreślając, że priorytetem powinna być realna wartość przyrodnicza i dobre zarządzanie, a nie zwiększanie liczby chronionych hektarów.

Analizując poszczególne postulaty należy zauważyć, że nie wszystkie odnoszą się do kompetencji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Część postulatów sformułowanych w petycji dotyczy wprowadzenia standardów, które nie są aktualnie w pełni umocowane w polskim systemie prawnym dotyczącym rezerwatów przyrody. Dotyczy to w szczególności:

- wprowadzenia obowiązkowej, niezależnej recenzji eksperckiej projektów rezerwatów,
- ustawowego obowiązku wykazania „wartości dodanej” nowego rezerwatu względem innych form ochrony (np. obszarów Natura 2000),
- obowiązkowego sporządzania wieloletnich (np. 10-letnich) planów finansowych przy tworzeniu rezerwatów,

- ustawowego systemu rekompensat dla mieszkańców,
- sformalizowanego, jednolitego systemu monitoringu skuteczności wszystkich rezerwatów,
- przeprowadzenia ogólnokrajowego audytu skuteczności istniejących rezerwatów przyrody,
- planowania sieci rezerwatów w ujęciu systemowym.

Wprowadzenie tych zmian wymagałoby nowelizacji ustawy o ochronie przyrody lub innych ustaw oraz wydania rozporządzeń wykonawczych. Wzorem tu mogą być obszary Natura 2000. System wyznaczania obszarów Natura 2000 i zarządzania nimi oparty jest na prawie Unii Europejskiej, w szczególności na dyrektywach siedliskowej i ptasiej, wspieranym bogatym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej; w Polsce został wdrożony głównie poprzez ustawę o ochronie przyrody i rozporządzenia wykonawcze, uzupełniony m.in. przez wytyczne i poradniki. Proces wyznaczania obszarów, określania ich przedmiotów ochrony, planowania ochrony, udziału społeczeństwa oraz monitoringu, jest w tym systemie szczegółowo uregulowany.

Należy jednak podkreślić, że wdrożenie podobnie rozbudowanego systemu dla rezerwatów przyrody, oprócz wielu różnych skutków, w tym finansowych, mogłoby prowadzić do szczególnego potraktowania województwa podkarpackiego, analogicznie do wydzielenia w sieci Natura 2000 odrębnego regionu biogeograficznego alpejskiego, zajmującego południową, górską część województwa. Przy planowaniu sieci rezerwatów przyrody w ujęciu systemowym, z dużym prawdopodobieństwem należy wskazać, że w szczególny sposób potraktowane zostałyby nasze góry i pogórza, które pełnią kluczową rolę ze względów przyrodniczych, stanowiąc obszary o wyraźnej piętrowości klimatyczno-roślinnej, większej lesistości, wyróżniające się pod względem różnorodności biologicznej, ponadto stanowiące korytarze migracyjne. Niezwykle ważna jest również rola środowiskowa tych terenów, bowiem stanowią obszary źródłiskowe głównych rzek Podkarpacia, tj. Sanu, Wisłoka i Wisłoki, wpływając na gospodarkę wodną i klimat. W takim właśnie miejscu utworzono w 1994 r. rezerwat „Źródlika Jasiołki” o powierzchni 1571,90 ha, największy rezerwat w polskich Karpatach. Unikalność gór i pogórzy naszego województwa wynika m.in. z obecności zarówno Karpat Wschodnich (Bieszczady Zachodnie, Góry Sanocko-Turczańskie, Pogórze Przemyskie), jak i Karpat Zachodnich (Beskid Niski, pozostałe Pogórza) i powiązanego z tym przejściowego charakteru flory i fauny, które zawierają zarówno elementy wschodniokarpackie, jak i zachodniokarpackie, ponadto południowe (subśródziemnomorskie, pontyjsko-pannońskie).

Cześć postulatów ujętych w petycji może być i już jest realizowana przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Zwrócić uwagę należy przede wszystkim na transparentność procesu tworzenia i konsultacje.

W ramach inicjatywy „100 rezerwatów na 100-lecie Lasów Państwowych” zapewniono udział społeczeństwa. Przeprowadzono również lustracje terenowe planowanych obiektów.

W przypadku proponowanych rezerwatów ujętych na tzw. „shadow list”, których proces weryfikacji rozpoczęto w 2025 r., prowadzone były wizje terenowe z udziałem: pracowników Regionalnej Dyrekcyj Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Regionalnego Koordynatora, Przedstawicieli PGL Lasy Państwowe, przedstawicieli samorządów terytorialnych i mieszkańców. Spotkania te miały nie tylko charakter weryfikacyjny, ale również edukacyjny – umożliwiały wymianę wiedzy i argumentów wszystkich stron. Należy podkreślić dobrą współpracę z poszczególnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Krośnie – pracownicy tych jednostek uczestniczyli we wszystkich wizjach terenowych, wspomagając proces weryfikacji swoją wiedzą, kompetencjami i znajomością terenu.

W zdecydowanej większości wizji uczestniczył Regionalny Koordynator, czasem również przedstawiciele innych organizacji ekologicznych – głównie Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków.

Również w tym procesie planuje się włączenie społeczeństwa do konsultacji nad ostatecznym kształtem obiektów, które po weryfikacji wskazane zostaną do dalszych prac i utworzenia.

W kwestii uwzględnienia rzetelnej analizy historii użytkowania terenu i przejrzystego nazewnictwa opartego na lokalnych toponimach, jest to zasadne i przy tworzeniu rezerwatów przyrody w ostatnich latach było uwzględniane i nadal będzie. Historia środowiska (*environmental history*) czy ekologia historyczna (*historical ecology*), badające historyczne powiązania między społecznościami ludzkimi a środowiskiem, wnoszą wiele istotnych informacji ważnych z punktu widzenia delimitacji granic rezerwatów przyrody, ale również prowadzenia ich ochrony. Elementy takie były uwzględniane również we wcześniej tworzonych rezerwach – wspomniany wyżej rezerwat przyrody „Źródlika Jasiołki” obejmuje nie tylko tereny lasów, ale również wysiedloną w ramach akcji „Wiśła” wsi Jasiel. Dawna historia nadal jest uwzględniana i dlatego od początku XXI w. prowadzone jest wykaszanie części dawnych terenów otwartych wsi celem zachowania tzw. krainy dolin a zarazem mozaiki ekosystemów lasów, łąk, zadrzewień i torfowisk.

Odnosząc się do zarzutu masowości tworzenia rezerwatów przyrody, proces w ostatnich 2–3 latach ewidentnie nie ma charakteru masowego. W 2024 r. powstały dwa rezerваты przyrody („Dolina Smarkatej” i „Mur Krzeczkowski”) oraz powiększono rezerwat „Zwieszło” (aktualnie „Zwieszło w dolinie Olchowatego”, wejście w życie zarządzenia w styczniu 2025 r.). W 2025 r. utworzyliśmy 6 rezerwatów przyrody: „Dziurkowiec”, „Sochy”, „Targowisko”, „Dolina Jodłówek”, „Przełom Strwiąża” i „Las Zapaśny - Pamięci Sieniawskich Leśników”. Wszystkie te rezerваты były propozycjami leśników. Należy podkreślić, że przez blisko 20 lat w regionie tworzono stosunkowo niewiele nowych rezerwatów, a obecne działania stanowią w przewadze niezbędne uzupełnienie sieci rezerwatów.

Patrząc na proces tworzenia rezerwatów przyrody w województwie podkarpackim począwszy od okresu po II wojnie światowej, należy podkreślić, że uwzględniając liczbę nowych rezerwatów przyrody, najwięcej rezerwatów utworzono w dekadzie 1991-2000, tj. 38 obiektów oraz w dekadzie 1951-1960, tj. 25 obiektów. Uwzględniając powierzchnię nowych rezerwatów, największy przyrost powierzchni nastąpił w dekadzie 1991-2000, tj. 7941,63 ha, oraz w dekadzie 2001-2010, tj. - 1722,39 ha (dane na podstawie opracowania Marcela A. 2022. Rezerваты przyrody województwa podkarpackiego - tworzenie i funkcjonowanie. Materiały niepublikowane).

W 2024 r. powierzchnia nowoutworzonych rezerwatów przyrody wynosiła 118,38 ha, natomiast w 2025 r. było to 818,07 ha. Uwzględniając powiększenie rezerwatu „Zwieszło w dolinie Olchowatego” (o 482,29 ha), w latach 2024-2025 powierzchnia objęta ochroną rezerwatową wynosiła łącznie 1418,74 ha.

W odniesieniu do zarzutów o brak merytorycznych podstaw lub niską jakość dokumentacji należy wskazać, że choć część proponowanych rezerwatów nie posiada odrębnych, syntetycznych opracowań, wiedza o ich wyjątkowych walorach opiera się na przeprowadzonych inwentaryzacjach i badaniach naukowych, danych zawartych w dokumentach planistycznych (planach, strategiach, studiach rozwoju) oraz w planach urządzania lasu. Część obiektów posiada dokumentację inwentaryzacyjną, a ocena jej jakości ma w pewnym stopniu charakter subiektywny. Warto również podkreślić, że znacząca część propozycji wywodzi się z „Projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych”, zrealizowanego w 1995 r. przez Biura Urządzenia Lasu

i Gospodarki Leśnej na zlecenie Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Projekt ten miał charakter kompleksowej analizy (w oparciu o przyjętą metodykę) obszaru całej Polski i obejmował m.in. weryfikację terenową istniejących i proponowanych rezerwatów.

Podnieść należy, że w procesie decyzyjnym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie musi uwzględniać silną polaryzację poglądów i oczekiwań. Obecnie rozpatrywane są cztery petycje: dwie popierające tworzenie nowych rezerwatów i dwie przeciwne. Jest to zadanie bardzo trudne. Sytuacja ta jednoznacznie pokazuje, że oczekiwania społeczne w zakresie ochrony przyrody są zróżnicowane. Rolą organu administracji nie jest opowiadanie się po jednej ze stron, lecz wyważone stosowanie przepisów prawa oraz uwzględnianie interesu publicznego. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r., poz. 13), utworzenie lub powiększenie obszaru rezerwatu przyrody jest celem publicznym w rozumieniu ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Powstawanie rezerwatów przyrody budzi wiele obaw w kontekście ograniczeń. Natomiast należy zaznaczyć, że podejście do ochrony rezerwatowej ewoluuje w stronę modelu bardziej otwartego i adaptacyjnego. Przykładem jest powstały początkiem 2025 r. rezerwat „Dziurkowiec”, gdzie oprócz ruchu turystycznego dopuszczono zbiór runa leśnego. Podobne działania planowane są w innych rezerwach. Na terenie województwa już są i będą nadal udostępniane rezerwaty przyrody dla turystyki, jeżeli oczywiście nie koliduje to z ich celami ochrony.

Mimo braku planów ochrony dla wielu obiektów, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie wdraża zadania ochronne, pozyskując środki na ich realizację. Działania te skupiają się na ekosystemach półnaturalnych (łąkach) oraz ochronie rzadkich gatunków. Należy zaznaczyć, że tworzenie planów ochrony wiąże się z dużym nakładem finansowym i czasowym w zakresie opracowywania dokumentacji do planu, a następnie właściwego planu ochrony w postaci zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie. W przypadku zadań ochronnych proces jest szybszy i umożliwia sprawne reagowanie na najpilniejsze potrzeby rezerwatów przyrody. Podkreślenia wymaga, że w okresie od 2.02.2002 r. do 31.12.2020 r. Wojewoda Podkarpacki a następnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, wydali 281 aktów prawnych dotyczących zarządzania rezerwatami, w tym 203 akty dotyczące zadań ochronnych realizowanych w rezerwach oraz 78 aktów dotyczących szeroko rozumianego udostępnienia rezerwatów (dane na podstawie opracowania Marcela A. 2022. Rezerwaty przyrody województwa podkarpackiego - tworzenie i funkcjonowanie. Materiały niepublikowane).

W kontekście powyższego należy zaznaczyć, że monitoring przedmiotów ochrony i ogólnego stanu rezerwatów przyrody prowadzony jest w miarę potrzeb przez pracowników RDOŚ oraz pracowników właściwych nadleśnictw.

Uwypuklić należy rolę rezerwatów przyrody jako obszarów referencyjnych do badań naukowych. Ma to szczególne znaczenie w województwie podkarpackim, jak podkreślono obejmującym rozległe obszary gór i pogórzy, położonym na styku Karpat Wschodnich i Karpat Zachodnich. Rezerwaty stanowią nie tylko narzędzie ochrony, ale także zaplecze badawcze o znaczeniu ponadregionalnym, co ma szczególne znaczenie w dobie zmian klimatycznych.

Kończąc należy zaznaczyć, że od 2025 r. obowiązuje tzw. subwencja ekologiczna, przewidująca środki finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego z tytułu występowania na ich terenie form ochrony przyrody – w szczególności parków narodowych i rezerwatów przyrody. Mechanizm ten ma na celu wzmocnienie finansowej stabilności gmin, na których obszarze znajdują się tereny chronione.

Rezerваты przyrody zapewniają kluczowe usługi ekosystemowe, w tym w szczególności: retencja wody, stabilizacja klimatu lokalnego, ochrona różnorodności biologicznej czy usługi kulturowe, takie jak krajobraz, turystyka, edukacja, tożsamość lokalna.

Ponadto tworzenie rezerwatów wpisuje się w długą tradycję polskiej ochrony przyrody – pierwsze rezerваты przyrody powstawały już w okresie II Rzeczypospolitej. Obecne działania stanowią i nadal powinny stanowić kontynuację tej tradycji, przy jednoczesnym uwzględnieniu współczesnych wyzwań środowiskowych oraz zróżnicowanych oczekiwań społecznych.

Na zakończenie dziękujemy Autorom petycji za przedstawienie merytorycznych uwag i propozycji dotyczących systemu ochrony rezerwatowej. Zgłoszone postulaty stanowią istotny głos w dyskusji nad jakością, przejrzystością i skutecznością działań podejmowanych w zakresie ochrony przyrody, w tym ochrony rezerwatowej.

W zakresie pozostającym w kompetencjach Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie deklarujemy gotowość do dalszego doskonalenia praktyk, w szczególności w obszarze transparentności procedur, dialogu społecznego oraz dokumentowania efektów działań ochronnych.

Jesteśmy otwarci na dalszy, merytoryczny dialog w sprawach dotyczących ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych województwa podkarpackiego.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska

**w Rzeszowie
(-)
Sławomir Serafin**

Załączniki:

- 1) klauzula dot. przetwarzania danych osobowych

Otrzymują:

- 1) adresat
- 2) ad acta

KLAUZULA INFORMACYJNA

Na podstawie art. 13 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016 r., str. 1), zwanego dalej „rozporządzenie RODO”, informuję, że:

1. Administratorem Pani/Pana danych osobowych jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, al. Piłsudskiego 38, 35-001 Rzeszów, tel.: 17 785 00 44, fax: 17 85-21-109, e-mail: sekretariat@rzeszow.rdos.gov.pl. Szczegółowe dane kontaktowe podane są na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie: <http://rzeszow.rdos.gov.pl/kontakt>;
2. Administrator wyznaczył Inspektora Ochrony Danych Osobowych w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Kontakt do Inspektora listownie na adres: Inspektor ochrony danych osobowych, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie, al. Piłsudskiego 38, 35-001 Rzeszów, poprzez e-mail: iod@rzeszow.rdos.gov.pl lub tel. 17 785 00 44;
3. Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą na podstawie art. 6 ust. 1 lit c rozporządzenia RODO w celu rozpatrzenia petycji na podstawie ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach.
4. Dane osobowe podane przez Panią/Pana są wymogiem ustawowym. Niepodanie danych osobowych będzie skutkowało niemożnością załatwienia sprawy.
5. Pani/Pana dane osobowe mogą być udostępniane uprawnionym odbiorcom, przy czym organy publiczne które mogą otrzymać Pani/Pana dane osobowe w ramach konkretnego postępowania zgodnie z prawem Unii lub prawem państwa członkowskiego, nie są uznawane za odbiorców.
6. Pani/Pana dane osobowe będą przechowywane przez okres realizacji niniejszej sprawy oraz okres archiwizacji przewidziany przepisami ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz określony Instrukcją Kancelaryjną Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz regionalnych dyrekcji ochrony środowiska.
7. W odniesieniu do Pani/Pana danych osobowych decyzje nie będą podejmowane w sposób zautomatyzowany stosownie do art. 22 RODO, w tym nie będą podlegały profilowaniu.
8. Posiada Pani/Pan:
 - 1) na podstawie art. 15 RODO prawo dostępu do danych osobowych Pani/Pana dotyczących;
 - 2) na podstawie art. 16 RODO prawo do sprostowania Pani/Pana danych osobowych;
 - 3) na podstawie art. 18 RODO prawo żądania od administratora ograniczenia przetwarzania danych osobowych z zastrzeżeniem przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 2 RODO;
 - 4) prawo do wniesienia skargi do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, gdy uzna Pani/Pan, że przetwarzanie danych osobowych Pani/Pana dotyczących narusza przepisy RODO.
9. Petycja może zawierać zgodę na ujawnienie na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję lub urzędu go obsługującego danych osobowych podmiotu wnoszącego petycję lub podmiotu składającego petycję w interesie podmiotu trzeciego.
10. Na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję lub urzędu go obsługującego niezwłocznie zamieszcza się informację zawierającą odwzorowanie cyfrowe (skan) petycji, datę jej złożenia oraz - w przypadku wyrażenia zgody, o której mowa w art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 11 lipca 2014r. o petycjach - imię i nazwisko albo nazwę podmiotu wnoszącego petycję lub podmiotu, w interesie którego petycja jest składana.